

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КРИХ ТЕТЯНА ЯРОСЛАВІВНА

УДК 343.37 (477)

**НЕЗАКОННА ПРИВАТИЗАЦІЯ
ДЕРЖАВНОГО, КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА
ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ УКРАЇНИ:
ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ**

Спеціальність: 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

**Львів
2010**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ МВС України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Грищук Віктор Климович,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
перший проректор з навчальної та методичної роботи.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Дудоров Олександр Олексійович,
Луганський державний університет внутрішніх справ
ім. Е. О. Дідоренка,
професор кафедри кримінального права;

кандидат юридичних наук

Саско Олена Іванівна,
Волинський інститут економіки та менеджменту,
доцент кафедри гуманітарних та загальноосвітніх
дисциплін.

Захист відбудеться « 24 » вересня 2010 року о 13.00 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.725.02 у Львівському
державному університеті внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул.
Городоцька, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського
державного університету внутрішніх справ за адресою: 79007, м. Львів, вул.
Городоцька, 26.

Автореферат розісланий « 20 » серпня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Красницький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Приватизація – важлива справа, яка має вагоме історичне значення. Саме вона стала основою глибоких економічних перетворень, що визначають перспективи соціального, економічного і політичного розвитку. В Україні питання щодо законності приватизації завжди були і на сьогодні залишаються предметом обговорення. Оцінки щодо процесу приватизації досить різні, часто суперечливі. Проте науковці одноставні в тому, що незаконна приватизація державного, комунального майна є одним із небезпечних злочинів, який загрожує безпеці держави в економічній сфері. Усе це зумовлює необхідність вжиття з боку держави ефективних заходів кримінально-правового характеру, спрямованих на протидію незаконній приватизації. У ст. 233 КК України відображені ті негативні явища, що супроводжують процеси економічних реформ в Україні. Необхідність включення цієї статті до КК України, а також її дослідження, зумовлено тим, що такі дії створюють підґрунтя для краху економіки держави і підриву її міжнародних зв'язків.

На сьогодні проблема незаконної приватизації як кримінально караного явища – актуальна та масштабна, а боротьба зі злочинністю у сфері приватизації – невід'ємна частина боротьби з корумпованістю та тіньовою економікою. Однак подолати це явище досить важко, оскільки законодавча конструкція досліджуваного злочину є складною. Відтак виникають певні труднощі як щодо її розуміння, так і застосування на практиці; досить суперечливим є приватизаційне законодавство; немає єдиних підходів щодо тлумачення елементів складу незаконної приватизації державного, комунального майна; відсутні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України; аналізований злочин є латентним, а кримінальних справ, порушених за ст. 233 КК України є небагато. Шкода, заподіяна у результаті незаконної приватизації державного, комунального майна, є істотною.

Кримінально-правове дослідження означеного нами складу злочину здебільшого здійснюється у коментарях до КК України та у підручниках і посібниках. Окремі питання кримінально-правової характеристики незаконної приватизації державного, комунального майна знайшли відображення у працях П.П. Андрушка, В.І. Антипова, Ю.В. Бауліна, В.З. Багинського, А.М. Бойка, К. Глоби, В.К. Грищука, О.Г. Кальмана, С. Ковальчука, М.Й. Коржанського, О.В. Кришевича, М.І. Мельника, М.І. Мотрука, В.О. Навроцького, О.М. Неживець, С. Пилипчака, І. Проценка, К. Рубана, В.В. Сташиса, І.В. Стельмаховича, В.Я. Тація, Є.В. Фесенка та інших.

Детальніше деякі аспекти цієї проблеми вивчали Н.О. Гуторова, О.О. Дудоров, П.С. Берзін. Спеціальним дослідженням незаконної

приватизації державного, комунального майна є дисертація П.І. Заруби «Кримінальна відповідальність за злочини у сфері приватизації» (2007 рік), яка знайшла своє подальше втілення в монографії з аналогічною назвою.

Проте залишається велика кількість спірних чи взагалі не вирішених питань, а тому дослідження складу незаконної приватизації державного, комунального майна і надалі залишається актуальним для науки кримінального права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана у Львівському державному університеті внутрішніх справ у межах комплексної теми наукових досліджень «Протидія злочинам у сфері економіки: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (Державний реєстраційний номер 0109U007851). Напрямок дослідження ґрунтується на положеннях Плану заходів щодо забезпечення прозорості приватизаційних процесів і запобігання фактам зловживань у цій сфері, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. № 287.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка та внесення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення ст. 233 КК України на основі комплексного кримінально-правового аналізу змісту ознак складу незаконної приватизації державного, комунального майна.

Для досягнення цієї мети поставлені такі завдання:

- оцінити ступінь розробки проблем незаконної приватизації державного, комунального майна в науці кримінального права;
- з'ясувати соціальну зумовленість криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна;
- визначити родовий та безпосередній об'єкти цього складу злочину;
- дослідити предмет даного складу злочину;
- проаналізувати ознаки об'єктивної сторони означеного складу злочину, визначити момент його закінчення;
- дослідити суб'єкт складу незаконної приватизації державного, комунального майна, виділити його ознаки;
- проаналізувати ознаки суб'єктивної сторони;
- проаналізувати кваліфіковані склади незаконної приватизації державного, комунального майна;
- виявити недоліки норми, що встановлює кримінальну відповідальність за незаконну приватизацію державного, комунального майна, та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо її вдосконалення.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі приватизації державного, комунального майна та їх кримінально-правова охорона.

Предметом дослідження є склад незаконної приватизації державного, комунального майна за кримінальним правом України.

Нормативну основу дослідження становлять Конституція України, чинне кримінальне законодавство України та окремих зарубіжних держав (Латвійської Республіки, Республіки Білорусь, Республіки Болгарія, Російської Федерації), приватизаційне, цивільне та господарське законодавство України. Науково-теоретичною базою дисертації є праці вітчизняних та зарубіжних учених присвячені загальним проблемам кримінального права, господарським злочинам, кримінальній відповідальності за злочини в сфері приватизації та інша спеціальна література.

Емпіричну базу дослідження становлять результати опитування, проведені інститутом соціології НАН України, статистичні дані МВС України про кількість кримінальних справ, порушених за ст. 233 КК України за період 2005–2009 рр., матеріали судової практики (ухвали, постанови, вирoki) судів України різних рівнів та регіонів за 2006–2009 рр., що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень України.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети, завдань дослідження, його об'єкта і предмета. У роботі було застосовано такі методи пізнання: діалектичний метод, який застосовувався для дослідження правового механізму захисту суспільних відносин у сфері приватизації державного, комунального майна через дослідження більш загальних категорій кримінального права; метод історичного аналізу – дав змогу з'ясувати причини появи у кримінальному законодавстві норми, яка передбачає відповідальність за незаконну приватизацію державного, комунального майна; структурно-функціональний метод – для визначення соціальної зумовленості означеного злочину; метод догматичного аналізу – для встановлення ознак складу злочину, визначення змісту деяких юридичних термінів та термінологічних зворотів; порівняльно-правовий метод дав змогу співвіднести норму КК України, яка встановлює відповідальність за незаконну приватизацію з нормами кримінального права інших держав; метод системного аналізу сприяв встановленню природи незаконної приватизації державного, комунального майна та місця даного складу злочину у системі кримінального права; соціологічний метод було використано під час аналізу матеріалів судової практики та звітності правоохоронних органів.

Наукова новизна одержаних результатів. На основі проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення, які виносяться на захист:

Вперше:

– доведено, що криміналізація незаконної приватизації державного, комунального майна в цілому відповідає принципам криміналізації суспільно небезпечних діянь;

– виділено додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт складу незаконної приватизації державного, комунального майна, під яким запропоновано розуміти суспільні відносини власності, що охороняються кримінальним законом;

– обґрунтовано, що приватизаційні документи є знаряддям вчинення злочину, передбаченого ст. 233 КК України, а не його предметом;

– обґрунтовано доцільність внесення змін до приватизаційного законодавства на предмет його узгодження з нормами Цивільного кодексу України в частині моменту набуття права власності на об'єкти приватизації, що дасть змогу чітко встановлювати момент закінчення досліджуваного складу злочину;

– на відміну від висловлених в юридичній літературі позицій, обґрунтовано, що злочин, передбачений ст. 233 КК України може здійснюватись у трьох, а не чотирьох альтернативних формах;

– обґрунтовано доцільність заміни відносно-визначених санкцій ст. 233 КК України альтернативними.

Удосконалено:

– поняття основного безпосереднього об'єкта складу незаконної приватизації державного, комунального майна, під яким пропонується розуміти суспільні відносини, що виникають між державою, в особі Фонду державного майна України, Фонду державного майна Автономної Республіки Крим, його регіональних відділень, представництв чи органами місцевого самоврядування та юридичними чи фізичними особами у процесі приватизації державного, комунального майна з приводу забезпечення дотримання учасниками процесу приватизації встановленого законодавством України порядку її проведення;

– визначення понять «приватизація державного, комунального майна шляхом заниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом», «приватизація державного, комунального майна шляхом заниження його вартості через використання підроблених приватизаційних документів», «приватизація державного, комунального майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом», «приватизація державного, комунального майна неправомочною особою»;

– підходи до встановлення моменту закінчення злочину, передбаченого ст. 233 КК України.

Набули подальшого розвитку:

– положення про необхідність виділення злочинів у сфері фінансової діяльності держави в окремий розділ Особливої частини КК України;

– положення про те, що об'єкти земельного і державного житлового фонду можуть бути предметом досліджуваного складу злочину;

– твердження про те, що порушення умов чи порядку приватизації майна, яке може бути приватизоване за відповідних умов чи з дотриманням певного порядку (наприклад, за погодженням з Кабінетом Міністрів України, Антимонопольним комітетом України тощо), не може розглядатись як приватизація майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом;

– пропозиція про необхідність включення до диспозиції ст. 233 КК України кваліфікуючої ознаки – вчинення цього злочину службовою особою;

– обґрунтування положення, що суб'єктом незаконної приватизації державного, комунального майна може бути особа, яка досягла 16-річного віку.

У результаті дослідження обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення чинного КК України (запропоновано нову редакцію ст. 233 КК України текст якої викладений у висновках до роботи) та запропоновано проект постанови Пленуму Верховного Суду України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані висновки можуть бути використані в наступних сферах:

– в науковій діяльності – для подальшої розробки відповідної проблематики в теорії кримінального права;

– у правотворчості – для вдосконалення КК України;

– у правозастосовній діяльності – для вироблення роз'яснень практики застосування законодавства про відповідальність за незаконну приватизацію державного, комунального майна Верховним Судом України;

– у навчальному процесі – для підготовки відповідних розділів підручників та навчальних посібників, викладання курсу «Кримінальне право України. Особлива частина» тощо.

Особистий внесок здобувача. Під час виконання дисертації наукові розробки та ідеї, що належать автору у співавторстві з іншими авторами, не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційне дослідження обговорювалось на засіданнях кафедри кримінального права та кримінології, міжкафедральному семінарі Львівського державного університету внутрішніх справ. Основні положення дисертаційного дослідження були оприлюднені на семи наукових форумах, а саме: міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальний кодекс України 2001 року: проблеми застосування і перспективи удосконалення» (Львів, 2007 р.), Всеукраїнській науковій конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (Львів, 2008 р.), міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Сьомі осінні юридичні читання» (Хмельницький, 2008 р.), міжнародній науковій конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (Хмельницький, 2009 р.), на

засіданні круглого столу «Роз'яснення основних норм Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції: правозастосовчі та організаційні аспекти» (Тернопіль, 2009 р.), всеукраїнському науково-теоретичному семінарі «Політика української держави в сфері боротьби зі злочинністю» (Івано-Франківськ, 2009 р.), всеукраїнській науковій конференції «Актуальні проблеми протидії злочинам у сфері економіки» (Львів, 2010 р.).

Публікації автора. Основні положення дисертаційного дослідження виражено у шести наукових статтях, які опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджений ВАК України, та семи тезах виступів на конференціях, семінарі та засіданні круглого столу.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, чотирьох розділів, шість підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 239 сторінок, з них: основний текст – 194, додатки – 12, список літератури – 33 (328 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується вибір і актуальність обраної теми, визначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, окреслюється мета і завдання дослідження, а також його теоретична та емпірична база. Формулюються об'єкт, предмет і структура роботи, визначається методична основа дисертації. Розкриваються основні положення, які виносяться на захист, вказується практичне значення одержаних результатів та наводяться дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Загальні засади дослідження складу незаконної приватизації державного, комунального майна» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1. «*Стан дослідження проблем складу незаконної приватизації державного, комунального майна в науці кримінального права*» проведено огляд доктринальних позицій щодо елементів складу незаконної приватизації державного, комунального майна, в результаті якого з'ясовано, що на сьогоднішній день вкрай мало питань, у яких науковці є одноставними, зокрема, що державне та комунальне майно є предметом складу злочину, передбаченого ст. 233 КК України; з об'єктивної сторони досліджуваний склад злочину може здійснюватись у чотирьох формах, які в альтернативі передбачені в диспозиції ст. 233 КК України; незаконна приватизація державного, комунального майна може вчинятись лише умисно.

Більшість аспектів обраної проблематики є дискусійними: незаконну приватизацію державного, комунального майна слід відносити до злочинів у сфері господарської діяльності чи у сфері фінансової діяльності держави; що

саме слід розглядати як безпосередній об'єкт даного складу злочину; підроблені приватизаційні документи – предмет чи знаряддя вчинення злочину. Немає єдиного підходу і до визначення моменту закінчення даного складу злочину. По-різному науковці підходять до розуміння ознак об'єктивної сторони складу незаконної приватизації державного, комунального майна. Розділились думки науковців і щодо віку, з якого особа може бути суб'єктом незаконної приватизації державного, комунального майна тощо.

До таких, які взагалі не порушувались науковцями в галузі кримінального права, автором віднесено питання, що стосуються комплексного аналізу соціальної зумовленості криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна, додаткового обов'язкового безпосереднього об'єкта складу цього злочину, оцінювача як суб'єкта незаконної приватизації державного, комунального майна, а також відсутні пропозиції щодо вдосконалення санкцій ст. 233 КК України. Не порушувалось питання і щодо можливої кількості форм незаконної приватизації.

У підрозділі 1.2. «Соціальна зумовленість криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна» досліджується відповідність введення на законодавчому рівні окремої кримінально-правової заборони принципам криміналізації, розробленим теорією кримінального права.

На підставі аналізу принципів криміналізації, дисертант дійшов висновку, що: 1) у законодавця були достатні підстави для криміналізації незаконної приватизації, які не втратили своєї актуальності і сьогодні, головною метою криміналізації була і залишається боротьба зі злочинністю у сфері приватизації; 2) суспільна небезпечність незаконної приватизації характеризується таким рівнем, що є достатнім для її криміналізації; 3) шкода, яка заподіюється чи може бути заподіяна внаслідок вчинення злочину, передбаченого ст. 233 КК України, є істотною, проте, у більшості випадків може бути усунена, а це дає можливість констатувати, що суспільні відносини в сфері приватизації повинні перебувати під кримінально-правовою охороною лише від найбільш небезпечних посягань; 4) незаконна приватизація не є поодиноким та випадковим явищем в Україні, водночас її не можна віднести до всеохоплюючих, проте офіційна статистика не відображає справжньої її поширеності і причиною цього є висока латентність; 5) позитивні результати криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна домінують над тими негативними наслідками, які неминуче настають в результаті криміналізації цих дій, а збереження кримінальної відповідальності за незаконну приватизацію залишається ефективним методом боротьби з вищезгаданим злочином; 6) процесуальна здійснимість переслідування є цілком реальною, хоч і не безпроблемною.

Дослідження показало, що законодавцем враховано і принцип кримінально-політичної адекватності, принцип конституційної адекватності, принцип системно-правової несуперечливості та міжнародно-правової необхідності і допустимості криміналізації або декриміналізації діяння.

Проте, при криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна законодавцем не повною мірою дотримано принцип домірності санкцій і економії репресій, зокрема, з погляду на гуманізацію кримінального законодавства, санкції даної статті потребують удосконалення. З метою розширення можливостей для індивідуалізації покарання, адже кримінальна відповідальність та призначене покарання повинні бути максимально конкретизовані, виходячи із конкретних обставин вчиненого злочину з урахуванням особи винного, автор дійшов висновку, про доцільність заміни відносно-визначених санкцій ст. 233 КК України альтернативними.

Не повною мірою дотримано і принцип відсутності прогалин чи надмірної заборони, принцип визначеності та єдності термінології, повноти складу діяння, що криміналізується, що найчастіше пов'язано із недосконалістю законодавчої конструкції ст. 233 КК України. А тому кримінально-правова регламентація відповідальності за аналізований злочин потребує подальшого вдосконалення.

Розділ 2 «Об'єктивні ознаки складу незаконної приватизації державного, комунального майна» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1. «Об'єкт і предмет складу незаконної приватизації державного, комунального майна», узагальнено та проаналізовано позиції науковців щодо розуміння родового об'єкта господарських злочинів. Проведене розмежування господарських відносин та суспільних відносин в сфері приватизації, а також визначена суспільна значимість останніх, дали підставу стверджувати, що віднесення ст. 233 КК України до розділу «Злочини у сфері господарської діяльності» не повною мірою відображає юридичну природу даного злочину, а приватизацію не слід вважати господарською діяльністю. Визначивши в чому полягає шкода від незаконної приватизації, доведено, що родовим об'єктом складу незаконної приватизації державного, комунального майна слід визнавати суспільні відносини, що виникають у сфері фінансової діяльності держави і забезпечують її ефективне функціонування на засадах, визначених законодавством України. Запропоновано авторське розуміння основного безпосереднього об'єкта складу незаконної приватизації державного та комунального майна.

Предметом злочину, передбаченого ст. 233 КК України пропонується вважати державне та комунальне майно, при цьому, при приватизації державного, комунального майна, що не підлягає приватизації, предметом може бути виключно майно, яке не підлягає приватизації, а при вчиненні

інших діянь, передбачених диспозицією ст. 233 КК України – майно, що, згідно з чинним законодавством України, підлягає приватизації.

У підрозділі 2.1. «Об'єктивна сторона складу незаконної приватизації державного, комунального майна» обґрунтовано, що об'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ст. 233 КК України характеризується складністю, оскільки відображається в декількох діяннях, що передбачені в альтернативі, є недостатньо чіткою, її формулювання є неоднозначним, а це може призвести до неправильного застосування її на практиці, що, є вагомим аргументом на користь зміни редакції досліджуваної норми.

Вдавшись до граматичного тлумачення ч. 1 ст. 233 КК України, беручи до уваги, що законодавець термін «приватизація» вживає тричі, доводиться положення про наявність трьох форм незаконної приватизації, які охоплюються досліджуваною нормою, при цьому перша можлива двома способами, зокрема: 1) приватизація державного, комунального майна шляхом заниження його вартості: через визначення її у спосіб, не передбачений законом, або через використання підроблених приватизаційних документів; 2) приватизація державного чи комунального майна, яке згідно із законом не підлягає приватизації; 3) приватизація державного чи комунального майна неправомочною особою. Проведено аналіз кожної із цих форм.

За особливостями конструкції складу злочину незаконна приватизація державного, комунального майна автором віднесена до злочинів із формальним складом. Дисертантом обґрунтовано позицію, що досліджуваний склад злочину слід вважати закінченим з моменту незаконної приватизації, тобто з моменту переходу права власності, яким пропонується вважати час нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу державного чи комунального майна. Сплата повної вартості об'єкта приватизації не може вважатись моментом переходу права власності на об'єкт приватизації, як це передбачено окремими нормативно-правовими актами, що регулюють відносини у сфері приватизації, адже в такому випадку документом, що посвідчує право власності виступатиме квитанція (платіжне доручення) про оплату.

Доведено наявність неузгодженості цивільного та приватизаційного законодавства в частині набуття права власності на об'єкт приватизації, а також суперечності нормативно-правових актів з питань приватизації між собою.

Здійснено аналіз та розмежування понять «приватизаційні документи» та «приватизаційні папери». У роботі обґрунтовується, що поняття «приватизаційні документи» і «приватизаційні папери» не слід ототожнювати. Приватизаційні документи є значно ширшим поняттям та, включають також і приватизаційні папери.

Зазначено, що приватизація майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом, на відміну від інших форм незаконної приватизації, передбачених ч. 1 ст. 233 КК України, характеризується тим, що не лише у кінцевому

результаті є незаконною, а із самого початку цей процес приватизації є незаконним. Доведено, що для того, аби мала місце приватизація майна, що не підлягає приватизації згідно з законом, конкретний об'єкт повинен бути передбачений як такий, що не підлягає приватизації, або у Законі України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», або у Законі України «Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації» чи іншому законі. З'ясувавши поняття «закон», «чинне законодавство», «рішення місцевих рад» та їх співвідношення обґрунтовано, що оскільки рішення місцевих рад є підзаконними нормативно-правовими актами, то приватизація майна, що не підлягає приватизації згідно з рішенням відповідних рад без заборони приватизації законом, розглядуваного складу злочину не утворює. Зазначено, що відчуження державного, комунального майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом поза приватизаційними процесами досліджуваного складу злочину не утворюватиме.

Відчуження державного, комунального майна суб'єктом, який згідно до закону не наділений правом на здійснення приватизаційного процесу також розглядуваного складу злочину не утворюватиме, оскільки в даному випадку має місце незаконне відчуження державного, комунального майна поза приватизаційними процесами.

Автором запропоновано нову редакцію ч. 1 ст. 233 КК, в якій не вказано на конкретні форми вчинення цього суспільно небезпечного діяння (адже передбачити усі можливі форми незаконної приватизації державного та комунального майна в тексті статті неможливо), проте зазначено конкретизовані наслідки – ненадходження коштів до бюджету.

Розділ 3 «Суб'єктивні ознаки складу незаконної приватизації державного, комунального майна» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Суб'єкт складу незаконної приватизації державного, комунального майна» дисертант розкриває ознаки суб'єкта досліджуваного складу злочину. Стверджується, що суб'єкт складу злочину, передбаченого ст. 233 КК України є загальним. На підставі проведеного аналізу цивільного законодавства в частині набуття повної дієздатності автор доводить, що підстав для підвищення віку кримінальної відповідальності до 18 років за незаконну приватизацію державного, комунального майна – немає.

Зроблено висновок, що власник юридичної особи – покупець може бути суб'єктом незаконної приватизації державного, комунального майна лише у тому випадку, коли він виконує функції директора чи входить до складу інших органів управління юридичної особи, тобто виступає службовою особою, яка наділена правом приймати рішення в ході приватизаційного процесу. Власник, як такий, до кримінальної відповідальності за даний злочин не може бути притягнутий.

Доведено, що вживання термінів «експерт», «експертна оцінка» у контексті приватизації державного, комунального майна є невиправданим, оскільки чинне приватизаційне законодавство та законодавство з питань оцінки використовують поняття «оцінювач» та «незалежна оцінка». Поняття «експерт» та «оцінювач» не є тотожними, оскільки ці особи мають різний правовий статус.

В підрозділі 3.2. «Суб'єктивна сторона складу незаконної приватизації державного, комунального майна» автором досліджуються сутність, форма, зміст та ступінь вини при вчиненні означеного злочину.

Доводиться, що сутність вини при вчиненні злочину, передбаченого ст. 233 КК України, полягає у негативному ставленні суб'єкта даного складу злочину до суспільних відносин, що виникають у сфері фінансової діяльності держави загалом, і, зокрема, до суспільних відносин, що виникають між державою, в особі Фонду державного майна України, Фонду державного майна Автономної республіки Крим, його регіональних відділень, представництв, чи органами місцевого самоврядування та юридичними та фізичними особами в процесі приватизації державного, комунального майна і забезпечують дотримання учасниками процесу приватизації встановленого законодавством України порядку її проведення.

Вирішуючи питання про форму і вид вини у досліджуваному складі злочину, дисертант доходить висновку, що вина у вказаних складах може бути лише у виді прямого умислу, оскільки склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 233 КК України, є формальним та містить вказівку на незаконний характер дій, передбачених диспозицією аналізованої статті.

Зміст вини незаконної приватизації державного, комунального майна характеризується усвідомленням винною особою фактичних обставин, з яких складається суспільно небезпечне діяння, зокрема, об'єкта, ознак предмета складу злочину та ознак об'єктивної сторони досліджуваного складу злочину, визначених його законодавчою конструкцією, а також усвідомленням факту заподіяння або створення загрози заподіяння істотної шкоди конкретним суспільним відносинам, які поставлені під охорону закону про кримінальну відповідальність, та бажанням вчинити дії, передбачені ст. 233 КК України.

Визначаючи порівняно високий ступінь вини автор виходить з того, що досліджуваний злочин може бути вчинено лише з прямим умислом.

У Розділі 4 «Кваліфіковані склади незаконної приватизації державного, комунального майна» визначено зміст обтяжуючих обставин незаконної приватизації державного, комунального майна.

Під незаконною приватизацією майна, що перебуває у державній чи комунальній власності, у великому розмірі пропонується розуміти: приватизацію державного чи комунального майна шляхом заниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом або

використання підроблених приватизаційних документів; приватизацію державного чи комунального майна, яке згідно із законом не підлягає приватизації; чи приватизацію державного чи комунального майна неправомочною особою, якщо вартість приватизованого майна у тисячу і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян. У цьому випадку, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між ними. При цьому розмір шкоди законодавець ставить в залежність від вартості державного, комунального майна, що з позиції автора не є цілком виправданим, тому пропонується авторська редакція ч. 2 ст. 233 КК України.

Дисертант доходить висновку, що незаконна приватизація державного, комунального майна вважається вчиненою за попередньою змовою групою осіб, коли її спільно вчинили дві або більше осудні фізичні особи, яким до вчинення діянь, що утворюють один і той же злочин і полягають у приватизації державного, комунального майна шляхом заниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом, або використання підроблених приватизаційних документів, чи приватизації майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом, а також приватизації державного, комунального майна неправомочною особою виповнилось 16 років, і які усвідомлювали суспільно небезпечний характер як своєї власної поведінки, так і співвиконавців, бажали спільно вчиняти дії, передбачені ч. 1 ст. 233 КК України, і заздалегідь, тобто до початку злочину, домовились про спільне його вчинення.

Аргументовано доцільність доповнення ст. 233 КК України кваліфікуючою ознакою – вчинення цього злочину службовою особою. Введення зазначеної норми, з точки зору автора, є цілком обґрунтоване потребами правозастосування та допоможе значно знизити рівень злочинності серед працівників органів приватизації.

ВИСНОВКИ

Вивчення монографічної та іншої спеціальної літератури, чинного КК України і практики його застосування, що стосується теми дисертаційного дослідження, дозволило зробити висновки, що актуальність проблеми, яка визначена у вступі, повністю підтвердилась в ході проведеного дисертаційного дослідження.

Для розвитку теорії кримінального права, подальших наукових досліджень проблем складу незаконної приватизації державного та комунального майна, для законотворчої діяльності та для навчального процесу при вивченні кримінального права України, мають значення такі отримані в результаті дисертаційного дослідження положення:

1. В результаті ґрунтового комплексного аналізу соціальної зумовленості криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна, доведено, що криміналізація цього явища виступила своєчасним, закономірним та соціально обумовленим кроком, який відповідає основним тенденціям соціальної політики суспільства і держави, рівню і характеру суспільної свідомості і стану громадської думки; є необхідним кроком для реалізації положень Конституції України, не суперечить міжнародним зобов'язанням України, відповідає положенням приватизаційного законодавства.

2. Запропоновано родовим об'єктом складу незаконної приватизації державного комунального майна визнавати суспільні відносини, що виникають у сфері фінансової діяльності держави і забезпечують її ефективне функціонування, на засадах, визначених законодавством України та підтримано положення, яке вже висловлювалось науковцями, про необхідність самостійної кримінально-правової охорони державних фінансів, шляхом виділення злочинів у сфері фінансової діяльності держави в окремий розділ Особливої частини КК України.

3. Пропонується основним безпосереднім об'єктом складу незаконної приватизації державного та комунального майна вважати суспільні відносини, що виникають між державою, в особі Фонду державного майна України, Фонду державного майна Автономної Республіки Крим, його регіональних відділень, представництв, чи органами місцевого самоврядування та юридичними чи фізичними особами в процесі приватизації державного, комунального майна з приводу забезпечення дотримання учасниками процесу приватизації встановленого законодавством України порядку її проведення.

Враховуючи, що основою приватизації є право власності, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом даного складу злочину визначено суспільні відносини власності, що охороняються кримінальним законом.

4. Предметом складу злочину, передбаченого ст. 233 КК України є державне та комунальне майно. Віднесення підроблених приватизаційних документів до предмета складу незаконної приватизації державного, комунального майна є недоцільним.

5. Об'єктивна сторона досліджуваного складу злочину представлена суспільно небезпечними діяннями, що в альтернативі передбачені в диспозиції ч. 1 ст. 233 КК України.

Під приватизацією державного, комунального майна шляхом заниження його вартості через визначення її у спосіб, не передбачений законом слід розуміти умисні, суспільно небезпечні, протиправні дії особи, які полягають у відчуженні державного, комунального майна в процесі приватизації, вартість якого в ході оцінки майна, занижена внаслідок

застосування таких способів (методів) її визначення, які не передбачені законодавством щодо конкретного об'єкта приватизації.

Під приватизацією державного, комунального майна шляхом заниження його вартості через використання підроблених приватизаційних документів слід розуміти умисні, суспільно небезпечні, протиправні дії особи, які полягають у відчуженні в процесі приватизації державного, комунального майна по заниженій вартості внаслідок застосування (подання, використання) документів, які містять частково або повністю неправдиві відомості.

Під приватизацією майна, яке не підлягає приватизації згідно з законом слід розуміти умисні, суспільно небезпечні, протиправні дії особи, які полягають у відчуженні в процесі приватизації державного, комунального майна, яке відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», або Закону України «Про Перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації» чи іншого закону не підлягає приватизації.

Під приватизацією державного, комунального майна неправомочною особою слід розуміти умисні, суспільно небезпечні, протиправні дії, що полягають у відчуженні органом приватизації в процесі приватизації на користь фізичних і юридичних осіб, державного, комунального майна, без належних повноважень, які призвели до незаконної приватизації майна.

6. Пропонується ст. 233 КК України викласти в наступній редакції:

Стаття 233. Незаконна приватизація державного, комунального майна.

1. Умисне порушення встановленого законодавством порядку приватизації державного, комунального майна, що призвело до ненадходження коштів до бюджету, -

карається обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк .

2. Ті самі дії, що призвели до ненадходження коштів до бюджету у великих розмірах або вчинені за попередньою змовою групою осіб, -

караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до десяти років з конфіскацією майна або без такої.

3. Дії, передбачені ч. 1 чи 2 якщо вони вчинені службовою особою, - караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна або без такої.

Примітка. Під значним розміром, передбаченим у цій статті, слід розуміти суму, яка в тисячу і більше разів перевищує установлений законодавством неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Крих Т.Я. Родовий та безпосередній об'єкти незаконної приватизації державного, комунального майна / Т.Я. Крих // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : збірник наукових праць / Головний редактор В.Л. Ортинський. – Львів, 2007. – Вип. 2. – С. 259–269.

2. Крих Т.Я. Об'єктивна сторона незаконної приватизації державного, комунального майна, передбаченої ч. 1 ст. 233 КК України / Т.Я. Крих // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : збірник наукових праць / Головний редактор В.Л. Ортинський. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 289–297.

3. Крих Т.Я. Оцінювач як суб'єкт незаконної приватизації державного, комунального майна / Т.Я. Крих // Науковий часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки». – 2008. – №4 (28). – С. 265–267.

4. Крих Т.Я. Предмет незаконної приватизації державного та комунального майна / Т.Я. Крих // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : збірник наукових праць / Головний редактор В.Л. Ортинський. – Львів, 2008. – Вип. 1. – С. 327–334.

5. Крих Т.Я. Суб'єкт незаконної приватизації державного, комунального майна / Т.Я. Крих // Науковий часопис Хмельницького університету управління та права «Університетські наукові записки». – 2008. – № 3 (27). – С. 272–275.

6. Крих Т.Я. Щодо моменту закінчення незаконної приватизації державного, комунального майна, передбаченої ч. 1 ст. 233 КК України / Т.Я. Крих // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія ПРАВО. – 2008. – Вип. 10. – С. 290–293.

7. Крих Т.Я. Підроблені приватизаційні документи: предмет чи знаряддя незаконної приватизації державного і комунального майна? / Т.Я. Крих // Кримінальний кодекс України 2001р.: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 13–15 квітня 2007 року. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. – С. 79–81.

8. Крих Т.Я. Суспільна небезпека незаконної приватизації державного, комунального майна / Т.Я. Крих // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : Всеукраїнська наукова конференція ад'юнктів, аспірантів та здобувачів : тези доповідей. – Львів : ЛьвДУВС, 2008. – С. 113–118.

9. Крих Т.Я. Щодо змісту вини при незаконній приватизації державного, комунального майна, передбаченої ч. 1 ст. 233 КК України / Т.Я. Крих // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез міжнародної

наукової конференції «Сьомі осінні юридичні читання», 28–29 листопада 2008 року. – Ч. 4-та. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2008. – С. 57–59.

10. Крих Т.Я. Незаконна приватизація державного, комунального майна: відповідність санкції тяжкості кримінально-караного діяння / Т.Я. Крих // Актуальні проблеми юридичної науки : збірник тез Міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання», (м. Хмельницький, 13–4 листопада 2009 р.) у 4-х частинах. – Частина четверта. – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління і права, 2009. – С. 49–50.

11. Крих Т.Я. Процесуальна здійснимість переслідування незаконної приватизації як принцип криміналізації діяння / Т.Я. Крих // Політика української держави в сфері боротьби зі злочинністю: зб. тез Всеукр. наук. – теор. семінару (м. Івано-Франківськ, 17 грудня 2009 р.). – Івано-Франківськ: ПЮІ ЛьвДУВС, 2009. – С. 91–94.

12. Крих Т.Я. Прояви корупції в сфері приватизації державного, комунального майна / Т.Я. Крих // Роз'яснення основних норм Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції»: правозастосовчі та організаційні аспекти: зб. тез круглого столу, (м. Тернопіль, 10–11 грудня 2009 р.). – Тернопіль, 2009. – С. 182–185.

13. Крих Т.Я. Проблемні питання кримінальної відповідальності за незаконну приватизацію державного, комунального майна / Т.Я. Крих // Актуальні проблеми протидії злочинам у сфері економіки: матеріал Всеукраїнської наукової конференції (Львів, 26 березня 2010 р.). – Львів: ЛьвДУВС, 2010. – С.191–194.

АНОТАЦІЯ

Крих Т. Я. Незаконна приватизація державного, комунального майна за кримінальним правом України: юридичний аналіз складу злочину. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів, 2010.

У роботі проведено дослідження об'єктивних та суб'єктивних ознак складу злочину, передбаченого ст. 233 КК України, міститься комплексний аналіз принципів криміналізації незаконної приватизації державного, комунального майна. Розглядаються основні підходи до нормативного закріплення вказаних юридичних ознак у чинному національному кримінальному законодавстві.

Вироблено пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України в частині незаконної приватизації державного, комунального майна та практики його застосування.

Ключові слова: незаконна приватизація; державне майно, комунальне майно; юридичний аналіз, склад злочину, кримінальне право України.

АННОТАЦІЯ

Крых Т.Я. Незаконная приватизация государственного, коммунального имущества по уголовному праву Украины. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Львовский государственный университет внутренних дел. – Львов, 2010.

В диссертации проведен юридический анализ состава незаконной приватизации государственного, коммунального имущества по уголовному праву Украины.

Диссертация состоит из четырех разделов. В первом разделе рассматриваются общие принципы исследования состава незаконной приватизации государственного, коммунального имущества. Проведено обзор доктринальных позиций относительно элементов состава незаконной приватизации. На основании анализа принципов криминализации сделан вывод, что у законодателя были достаточные основания для криминализации незаконной приватизации. Однако не в полной мере соблюден принцип соразмерности санкций и экономии репрессий: с точки зрения гуманизации уголовного законодательства и с целью расширения возможностей для индивидуализации наказания целесообразно автором предложено заменить относительно определенные санкции ст. 233 УК Украины альтернативными.

Во втором разделе рассматриваются объективные признаки состава незаконной приватизации государственного, коммунального имущества. Проведенное исследование дало основание утверждать, что приватизация не является хозяйственной деятельностью. Обоснованно, что научные работники ошибочно относят приватизационные документы к средствам и орудиям совершения отмеченного преступления.

На основании грамматического толкования ч. 1 ст. 233 УК Украины приходится положение о наличии трех форм незаконной приватизации, которые охватываются исследуемой нормой: 1) приватизация государственного, коммунального имущества путем занижения его стоимости: через определение ее в способ, не предусмотренный законом, или через использование поддельных приватизационных документов; 2) приватизация государственного или коммунального имущества, которое по закону не подлежит приватизации; 3) приватизация государственного или коммунального имущества неправомочным лицом. Обоснованно позицию, что

исследуемый состав преступления следует считать законченным с момента незаконной приватизации, то есть с момента перехода права собственности.

В третьем разделе отмечается, что субъект отмеченного состава преступления является общим. На основании анализа сделан вывод о том, что употребление понятий «эксперт», «экспертная оценка» в контексте приватизации государственного, коммунального имущества является неоправданной. Диссертант приходит к выводу, что вина в исследуемом составе может быть лишь в виде прямого умысла, поскольку состав преступления, предусмотренный ч. 1 ст. 233 УК Украины, является формальным и содержит указание на незаконный характер действий, предусмотренных диспозицией этой статьи.

В четвертом разделе определено содержание отягчающих обстоятельств незаконной приватизации государственного, коммунального имущества. Аргументировано целесообразность дополнения ст. 233 УК Украины, квалифицирующим признаком – совершение этого преступления служебным лицом.

Предложена новая редакция ч. 1 ст. 233 УК, в которой автор не указывает на конкретные формы совершения этого общественно опасного деяния, при этом отмечает конкретизированные последствия – непоступления средств в бюджет.

Ключевые слова: незаконная приватизация; государственное имущество, коммунальное имущество; юридический анализ, состав преступления, уголовное право Украины.

ANNOTATION

Krykh T. Illegal privatization of state, communal property according to the criminal law of Ukraine: legal analysis of corpus delicti. It is a Manuscript.

Thesis for the scientific degree of Candidate of Law in speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – Lviv State University of Internal Affairs. – Lviv, 2010.

In this work there has been conducted the research of the objective and subjective signs of corpus delicti foreseen by article 233 of the Criminal Code of Ukraine. It contains a complex analysis of the principles of illegal privatizing of state communal property. There have been considered the main approaches to normative securing of the indicated legal signs in the current national criminal legislation.

The author gives essential proposals concerning the perfection of the criminal legislation of Ukraine in the part of the illegal privatization of state, communal property and the practice of its application.

Key words: illegal privatization; state property, communal property; legal analysis, corpus delicti, criminal law for Ukraine.

Підписано до друку ____ .06.2010 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Зам. № _____ -10
Умовн. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.
Львівський державний університет внутрішніх справ
79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.